

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวในวิถีชีวิตชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาชนบทศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวในวิถีชีวิตชาวมอญ อำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี
RICE-BASED PRODUCTS IN THE WAY OF LIFE OF THE MON IN SAM KHOK DISTRICT,
PATHUM THANI PROVINCE

นิคม บางจริง 4937909 LCRU/M

ศศ.ม. (พัฒนาชนบทศึกษา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ยงยุทธ บุราสิทธิ์, ศศ.บ., ศศ.ม., ลักขณา ดาวัตตหงษ์, อ.บ., ศศ.ม.,
Doctorat de L'EHESS., ชิตชยางค์ ยมาภัย, ร.บ., ศศ.ม., ก.ค.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวในวิถีชีวิตชาวมอญ สาม โลก มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมา และวิถีชีวิตของชาวมอญในอำเภอสาม โลก ปทุมธานี 2) เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวให้เป็นอาหารในวิถีชีวิตของชาวมอญสาม โลก 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความรู้ ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมี และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มประชากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 303 คน เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง และแนวคิดด้วยวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชาวมอญในอำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดที่เต็มไปด้วยที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ เป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำ เดิมชื่อเมืองสาม โลก พระเจ้าแผ่นดินของไทย ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญไปตั้งหลักปักฐาน จากรากฐานวัฒนธรรมของชาวมอญ ที่ติดมากับตัว ทำให้ดินแดนในแถบนี้มีกลิ่นอายของอารยธรรมมอญ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพ 2) กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวให้เป็นอาหาร 2.1) ข้าวมีส่วนสำคัญกับวัฒนธรรม มีอิทธิพลทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การเฉลิมฉลอง ภูมิปัญญา และวิถีทางในการดำรงชีวิตของคนมอญ 2.2) อำเภอสาม โลกเป็นพื้นที่ทำการเกษตรจึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่แปรรูปจากข้าวสู่วิสาหกิจชุมชน ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างกว้างขวาง เพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มมูลค่า นำไปสู่การทำในเชิงธุรกิจ จากประเด็นต่างๆ ได้นำมาวิเคราะห์ผลการศึกษา คือ การปรับตัวของวิถีชีวิตชาวมอญในกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แยกเป็น 3 ด้านคือ 1) การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ และด้านการผลิต 2) การปรับตัวทางด้านสังคม 3) การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาความรู้ และผลิตภัณฑ์อาหารจากข้าวของชาวมอญ อันนำไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ให้ความสนใจความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มากขึ้นจะช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของประเทศได้ดีขึ้น วิถีชีวิตของมอญมีความเกี่ยวข้องกับข้าวตั้งแต่เกิดจนตาย มีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิต ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการปรับตัว และผลกระทบต่อชาวมอญในปัจจุบัน ทำอย่างไรชุมชนจะได้รับประโยชน์จากวิสาหกิจชุมชน ทำอย่างไรกับภาษา และวัฒนธรรมมอญที่สูญหายไป ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อไป คือการศึกษากลุ่มชาวมอญในพื้นที่อื่นเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับมีความเหมือนหรือแตกต่างกันใด ศึกษาอัตลักษณ์ชาวมอญว่าเปลี่ยนแปลงอย่างไร ศึกษาเชิงปริมาณ เรื่องชาวมอญที่ยังคงพูดภาษามอญ และยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอยู่ บทบาทของชาวมอญในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ชาวมอญ / ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว / วัฒนธรรมพื้นถิ่น / วิสาหกิจชุมชน

RICE-BASED PRODUCTS IN THE WAY OF LIFE OF THE MON IN SAM KHOK DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

NIKOM BANGJING 4937909 LCRU/M

M.A. (RURAL DEVELOPMENT STUDIES)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: YONGYUTH BURASITH, M.A.,
LAKANA DAORATANAHONG, DOCTORAT DE L'EHESSE.,
JITJAYANG YAMAPAI, B.A., M.A., Ph.D.**ABSTRACT**

The purpose of this qualitative research - rice-based products in the way of life of the Mon in Sam Khok District, Pathum Thani Province - was 1) to study the background and the way of life of the Mon, 2) study the rice-based production process for making rice - based products in the way of life of the Sam Khok Mon, 3) study the knowledge development guidelines of the rice-based production process from the making of rice - based products to becoming a community enterprise. This research method used participation and non-participation observation and interviews with 303 respondents from the population as well as related persons. The data was collected, and analyzed using theory of change, structural functional theory, the diffusion theory of culture, cultural ecology theory and community enterprise concept. The results found that 1) the way of life of the Mon in Sam Khok District, relies upon plentiful fertile low land and water resources for rice growing. His Majesty the King of Thailand patronaged this land for the Mons to set up their settlement for the conservation of their ancestral culture. Therefore this land reflects Mon's civilization, their way of life, foods, residential patterns, and occupations, 2) the rice-based production process makes rice - based products their main source of food, 2.1) rice is therefore important and related to the religion, traditions, beliefs, festivals, wisdom and way of life of the Mon, 2.2) Sam Khok District is an agricultural area which has specifically identified and defined the community's culture and traditions, 3) development guidelines for the rice-based production process for the making of rice - based products as the community enterprise, in response to requirements, can increase efficiency, and add value to development as a community enterprise. The adjustment of the way of life of the Mon according to the changing culture can be divided into 3 aspects; 1) economic and production adjustment, 2) social adjustment, 3) cultural adjustment. The suggestion of this research is to emphasize ethnic background to better understand ourselves. For the Mon, rice has a relationship with the people from birth to death, and plays a role in determining their way of life. Recommendations for further research should study the adjustments and effects on the Mon currently, for example, how the community can receive the benefits from the community enterprise, and how the language and culture can be conserved. Further research may also study other Mon communities, to compare differences between the different Mons communities, or do quantitative research on the Mon language and the conservation of Mon traditions and culture, and their role today.

**KEY WORDS: MON ETHNIC / RICE-BASED PRODUCTS / LOCAL CULTURE /
COMMUNITY COOPERATIVE**

217 pages